

VÁSÁRHELYI JOGÁSZ ALMANACH

1948-ban Hódmezővásárhelyen születtem, itt jártam iskoláimat, itt érettségiztem a Bethlen Gábor Gimnáziumban 1967-ben, majd 35 évig – földrajzilag – távol voltam az egyetem és a munkahely miatt. Lélekben mindig vásárhelyi maradtam, ezer szállal kötődöm a városhoz, az alma materhez, elsősorban Édesapám jóvoltából, de ma már régóta magam is így érzem. Amikor az élet úgy hozta, az egyetlen lehetséges és helyes döntés a hazaköltözés volt: 2002 óta ismét vásárhelyi vagyok, és most már itt is maradok.

A Szegedi JATE Állam- és Jogtudományi karán 1973-ban szereztem diplomát, az ügyészség volt az egyetlen munkahelyem: 17 évig voltam Kaposváron, majd 3 évig Szegeden katonai ügyész, 1987-től már vezető helyettes ügyész. 1990-től pedig – bár különböző beosztásokban és munkahelyi elnevezések alatt – a Csongrád Megyei Főügyészségen az ügyészségi nyomozásért felelős szervezetet vezettem nyugdíjba vonulásomig, 2010. március 31-ig.

Kora gyerekkorom óta szívom magamba a Bethlen-érzést, és ahogy telnek az évtizedek, tudom, ettől soha nem fogok szabadulni, de nem is akarok. Szeretem ezt a várost 35 év távollét ellenére, és ha tehettem, mindig hazajártam. A 37 év ügyészi pálya – vásárhelyiként – adta az ötletet, érdemes lenne felkutatni, kik születtek, éltek, dolgoztak jogásként ebben a csomorkányi és egyúttal paraszt Párizsban. Kik szereztek jogi diplomát születésként, vagy ideköltözöttként egy olyan városban, mely a jogászait mindig megbecsülte, gyakorta vezető köztisztviselői beosztásokba emelte, ahol több generációs jogász – elsősorban ügyvéd – dinasztiák éltek, ahol a szakma országgyűlési képviselőket, polgármestereket adott a városnak, sőt az országnak. Már a munka kezdetén meglepődtem, milyen és mennyi jogászkarrier indult ebből a városból, vált a szakma országosan ismert képviselőjévé. Így többé-kevésbé együtt látni e szakma valaha volt vásárhelyi művelőit, egyfajta város- és lakóinak története is a XIX. század első felétől napjainkig.

Előre is elnézést kérek mindenkitől – hozzátartozójától, ismerősétől –, aki kimaradt. Az adathozzáférési lehetőségek és az emberi emlékezet végesek, ez a gyűjtőmunka is ezt mutatta, különösen, amikor a Vásárhelyen csak dolgozott, de nem itt született jogászok adatait próbáltam összeszedni. Feltehetően közelebb áll a valósághoz a helyi születésűek száma, az ő pályájukat könnyebb volt „tetten érni”.

Több helytörténeti kiadvány is foglalkozott a város jogászaival, a szakma képviselői már a 19. század első felében megjelentek, de nehéz volt eldönteni, elhatárolni, ki is tekinthető egyetemi diploma hiányában jogásznak, hiszen a jogi végzettséget bizonyossággal az egyetem elvégzése jelenti. Erre az időszakra vonatkozóan azonban elfogadhatónak tartot-

tam a helytörténeti kiadványok jogász végzettségre utaló azonos adatait. Jogászképzés akkoriban elsősorban Budapesten, Pécsen, Kolozsvárott és három egyházi jogakadémián folyt, Szegeden csak a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetem I. világháború utáni átköltözését követően.

Magyarországon a Deák Ferenc által 1871-ben elfogadtatott igazságügyi reform után váltak szét az igazságszolgáltatás funkciói – a bíraskodás önálló és független, 3 szintű bírói szervezete, a koronaügyészi szervezet és a védelem feladatait ellátó önálló ügyvédi kamarák.

Hódmezővásárhelyen mindez időben nagyjából egybeesett a város önálló törvényhatósági jogkörrel való felruházásával. A város első önálló királyi törvényszéki elnöke – a volt ügyvéd – dr. Kossa László lett, a királyi ügyészség első városi alügyészei dr. Tornyai Pál és – a korábban ugyancsak ügyvédként dolgozó – dr. Czukor Ignác, a városi járásbíró első elnöke pedig dr. Antonovits Tivadar volt. Dr. Kossa Lászlót 1876. 06. 09-én jegyezték be kamarai tagnak, ugyanakkor ügyvédi oklevelének dátuma – az általam felkutatott vásárhelyi ügyvédek közül – bizonyíthatóan a legrégebbi, 1840. 12. 18-i keltezésű. A különböző helytörténeti kiadványokban már korábban, az 1820-as években is szerepeltek vásárhelyi születésű vagy székhelyű ügyvédek, ilyen volt például a 2002-es kiadású *Hódmezővásárhelyi életrajzi lexikon* szerint Abai Nagy Ferencz és Csók Mózes, akik a XIX. század első éveiben, évtizedeiben már ügyvédként dolgoztak.

A Szegedi Ügyvédi Kamara tagnyilvántartási anyakönyvébe 1875-ban kerültek bejegyzésre az első vásárhelyi származású és székhelyű ügyvédek. Elsőként is dr. Kiss László 1875. 02. 21-én 38-as sorsszám alatt, itt szerepel bejegyzett ügyvédként – a teljesség igénye nélkül – 44-es sorsszám alatt Szabó Mihály, a város 1849-ben volt első polgármestere. A későbbi polgármesterek közül az 50-es bejegyzésű Verbóczy József, az 53-as bejegyzésű Fekete Mihály, a 212-es bejegyzésű Juhász Mihály, az Endrey család egyik első tagja, a 257-es sorsszám alatt bejegyzett dr. Endrey Gyula, később a város országgyűlési képviselője, majd a 769-es sorsszám alatt bejegyzett vitéz dr. Endrey Antal, felsőházi tag, királyi közjegyző vagy a 358-as bejegyzési sorsszámú dr. Soós István, ugyancsak későbbi polgármester.

A munka során volt lehetőségem megtekinteni a Csongrád Megyei Levéltárban a Kolozsvári, később Szegedi Ferencz József Tudományegyetem 1917–1944 közötti hallgatói anyakönyveit – amelyből esetenként egész évfolyamok hiányoztak –, majd a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának 1946 és 2009 közötti – részben ugyancsak hiányos – hallgatói anyakönyveit,

doktorrá fogadási és avatási jegyzőkönyveit. A város és elsősorban a Bethlen Gábor Református Gimnázium diákjai mindig igen jelentős hallgatói számban képviselték magukat, voltak az 1920-as, az 1930-as, az 1990-es években is olyan tanévek, amelyekben a különböző évfolyamokban ugyan, de húsznál is több vásárhelyi egyetemista tanult azonos tanévben a Ferencz József Tudományegyetem, illetve a József Attila Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem jogi karán.

Jelentős segítség volt munkám során a Szeremlei-féle *Hódmezővásárhely története V.* kötetének vásárhelyi családokra vonatkozó rendkívül részletes adathalmaza; Fejérváry *Vásárhely története családok tükrében* című igen terjedelmes és olvasmányos munkája; a 2003-ban kiadott *Hódmezővásárhelyi törvényhatósági jogú város történeti almanachja*; az 1998-ban kiadott *Vásárhelyi almanach*; a 2000-ben a Vásárhelyi téka sorozatban megjelent *Hódmezővásárhely jeles tudósai* című kiadvány; valamint – a teljesség igénye nélkül – a Makó – Katona-féle 1991-ben és 1993-ban kiadott *A II. világháború és a faszizmus hódmezővásárhelyi áldozatai* című mű és annak kiegészítő kötete, amely ugyancsak rengeteg, a vásárhelyi jogászság tragikus sorsára emlékeztető adatot tartalmazott.

Sikerült beszereznem az 1950-es évektől a vásárhelyi igazságszolgáltatásban – bíróság, ügyészség, rendőrség – közjegyzőként és jogtanácsosként – dolgozó jogászok születési, munka és székhelyre vonatkozó adatait.

Meglepetés volt, hogy milyen sok, négy-öt generációs jogászdinasztiát élt és él ma is ebben a városban, közülük milyen sokan töltöttek be magas, országosan is jegyzett beosztást. Ez a helyi jogászság szakmai elismerését és megbecsülését is jelentette. Most szembesültem azzal a tragikus ténnyel is, hogy a szakma jeles képviselői közül milyen sokan haltak meg a II. világháború alatt a harcokban vagy a faszizmus áldozataként.

Köszönet minden szervezetnek, még élő jogász kollégának – néhányukat már sikerült felkutatnom, de sokan még hátravannak –, akik segítettek és még ma is segítik a kutatómunkámat, hogy minél teljesebb, átfogóbb és pontosabb legyen az első vásárhelyi jogász almanach. Most már „csak” rendszerezni, több lábra állítani, forrás megjelöléssel kellene ellátni, s ez a munka még több hónapig is eltarthat. Ugyanakkor izgalmas feladat – egy kis helytörténet egy bizonyos szakmai szemüveggel – és számomra egyfajta átmenet, levezetés is az ügyészi munkából. Szerettem csinálni, és már nagyon szeretném látni a „terméket”.

Imolya Imre